

MÁRTON ÁRON:
UGARTÖRÉS ELŐTT

1934/35, II. évf. 1-2. sz. 1-2. l.

Az Erdélyi Iskolát egy évvel ezelőtt az a szándék indította útnak, hogy szavak s a már végzetessé váló ernyedtségünket még takargató sirámok folytatása helyett végre kézzelfogható, komoly cselekvés, munka, tett legyen. Az a fölismerés lökte létbe, hogy a kifelé folytatott, reánk kényszerített harcban egyszer úgyis felbukunk, ha csak sopánkodunk, ravatalra kerülünk s a nemzeti gyásznak annyi fölösleges érzéssel és magunk sajnálásával szövögetett fátyolát ráteríthetjük a magunk s népünk koporsójára, ha életünk mélyeiből a megújító források erőit föl nem fakasztjuk.

A munkát hitünk szerint ott fogtuk meg, ahol kellett. Elemi iskoláink nép-főiskolák voltak és azok maradtak, de pusztán név szerint, csak azzal a múltból átörökölt szűkebb tevékenységi körrel, amely iskolás rendszerben szükséges ismereteket közölt ugyan, az igazi népművelésig azonban nem jutott el. Középiskoláink, ugyancsak a rendszer hibájából, kisebbségi sorsunk ideje alatt is, a régen rokkanttá lett intellektualizmus terheltségével folytatták működésüket. A túlzó egyediségre hajlamos múltban születtek s napjainkig öncélú, önmagáért való, a népi közösség nagy érdekektől eltávolodott kisebb réteg tenyésztelepei maradtak.

Sajnos, nem szólam, hanem komor ítélettel terhes szomorú tény, hogy népünk művelése és nevelése az Árpádok korával lezáródott. Egyetemes szándékú, tudatos és nagyvonalú népművelés az országépítő Árpádok merész terveinek akaratos valószínűsítése óta nem volt. Körülményeik nehézsége mellett is tömegek átfogása

felé kinyúló népművelést utoljára ők csináltak. A szerzetesrendek, melyeket egymásután telepítettek be és nagy kiváltságokkal láttak el, nemcsak ígét hirdettek, a káptalani és plébániális iskolák, melyeket kemény törvények kényszere tartott, nemcsak betűvetést és számolást tanítottak, hanem a földművelés, ipar, művészet fogásainak ismertetésével az élet- és létfenntartás durva, primitív formái helyett megmutatták a könnyebb, szebb, emberibb élet útjait, a liturgia tömeghatásával széles rétegek kedélyvilágát, s az erős keresztény szellemmel tömegek erkölceit nemesítették. Hasonló komoly törekvést történelmünkben évszázadok hosszú során keresztül egész napjainkig nem találunk.

Olcsó eljárás még mindig nemzedékek sorát, vagy hivatások rendjeit rángatni emiatt a vádlottak padjára. Történelmi végzet, utóbb a nálunk torzultabban jelentkező korszellem rövidlátása húzott le a haladás szekeréről. Történelmi sorsunk arra ítélte, hogy testünkkel világerők ütközését fogjuk fel, és egy félévezredes szakaszon át idegen szándékok igáját vonjuk. A hozzánk csökötten érkezett hangos szabadelvűség pedig sűrű jelszavaival csak felszínen dolgozott, az igaz kultúrával sem mélységben, sem szélességben nem vette társadalmunk rétegeit megmunkálás alá. Az Egyházat elgáncsolta s az ő elemi iskolája beérte a beutalt gyermekek néhány évfolyamának nevelésével, a falai közül kibocsátottaknak többet nem nézett utána. A középiskola pedig környékéről, a népi talajból felszívta elsősorban a tehetségeket, hozzásegítette egy felsőbb, zárt réteg előnyösebb életéhez azért, hogy a néphez többé igaz együttérzéssel, segítő szándékkal ne térjenek vissza soha. Nálunk nyersebben következett be, mint másutt, hogy az életmód, műveltség, érzés és gondolkozás különbözősége és nagy távolsága miatt ugyanannak a népnek kebelében külön népek keletkeztek, amelyek sokszor nemcsak egymás fájdalmát, de még egymás nyelvét sem értik meg.

Az örökölt mulasztásokat sokan látták és panasztak. A népünk felemelésére halaszthatatlanul szükséges munkát sokan sürgették és csinálták is. De jószándékkal vergődtek, segítség nélkül, egy irtózatossal közönnnyel állandóan szemben, magukra hagyottan elfáradtak s néha bizony a sorból ki is álltak. Az Erdélyi Iskola ezeknek az elszigetelt és elhalás veszélyének kitétt törekvéseknek állott szolgálatába. Nem kezdte, csak az oldaluk mellé szegődött azoknak, akik önáltatás helyett már itt is dolgoztak. S rövid egy évi munkája nyomán a meglévők mellett új lelkesedések keltek fel és fogtak össze arra, hogy az életet megkönnyítő kultúra kincseiből népünk közül is többnek, és több jusszon.

Második évfolyamát ugyanezzel a szándékkal, s a megnyilatkozó szeretet ösztönzése után, még tudatosabban kezdi. Az iskolának, minden fokon, pontosan meghúzott irányt kell tartania: elsősorban azokat az ismereteket és ügyességeket közli, melyek az élethivatás szempontjából szükségesek. A nevelő kezét eléje adott szabályzatok, szigorúan végrehajtott utasítások kötik. Azt kell követnie, amit az oktatásügyet éppen irányító hatóság követel. Azonban a keresztény nevelés számára érvényes legnagyobb parancs az, hogy az Isten képmását minél több lélekben minél jobban kihozza. Az iskola szűk szemszögével lehet jó mesterembereket képezni, az ember egy részét ki lehet dolgozni, de az egész embert, a személyiség egész tartalmát csak valamennyi képességnek és tehetségnek együttes, lehetőleg összhangzatos

fejlesztése alakíthatja ki. Az iskola falai között nevelhet és sok hasznos ismerettel megtömhethet egyeseket, de a keresztény iskolának, mely a népek tanítására felhívó isteni küldetésből született, a nép befogadására alkalmas csarnoknak kell lennie, falait a tömegek oktatásáért szét kell tolnia. Az iskola elsősorban egyéni érdekű élethivatásokra készít elő, de a nevelő nem felejtheti, hogy az élethivatások el nem kerülhető szükségszerűséggel nagyobb közösségekbe, lelki és vérségi összefüggésekbe kapcsolnak bele.

Az Erdélyi Iskola azoknak a lapja, akik a nyugalom tespedése helyett ennek a munkának lüktető lázát vállalják. Nagy örök elveink vannak, melyek az embert igaz mivoltában tekintik és értékelik. A teremtés végzése pedig külön népi sajátságokat és múltat adott, tehát az emberiség nagy családjában is külön színű életre hívott. Iskoláinknak s a nevelés minden rendű munkásának kötelessége, hogy ebben a szellemben dolgozzon, minél több tanult és jó embert, s az eredményesebb élet érdekében társadalmunk számára minél több készséges, dolgozó és összedolgozó tagot akarjon.